

A kislány és a kisfiú

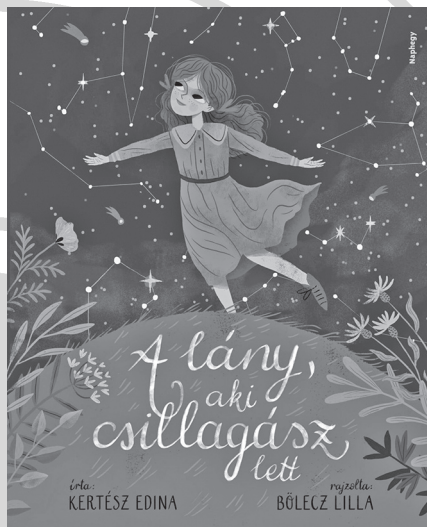
A lány, aki csillagász lett (svábhegyi mese)

Volt egyszer egy kislány, aki színésznő szeretett volna lenni, de legkedvesebb társai a csillagok voltak. Ez a kislány végül szorgalmas munkával, rengeteg tanulással és kitarással csillagász lett. Ő lett az első magyar csillagász, aki „a hol elhalványuló, hol újra felvillanó csillagokat vizsgálta”. Róla olvashatunk, róla olvashatnak a gyerekek a számukra írt könyvben.

Balázs Júlia (1907–1990), az első magyar csillagász nő élete pont olyan, mint a mesékben. Ragyogó elméjű, tudásra szomjazó fiatal lány volt, aki a sors viszontagságai miatt szigorú neveletésben, de kitűnő oktatásban is részesült. Ahogy a könyvből megtudhatjuk, zárdában nevelkedett, ahol állandó kérdéseivel nemigen vívta ki a tanárok rokonszenvét. Júlia érteni, és nem hinni akart, meg akarta ismerni a bennünket körülvevő világot. Ez a késztetés vitte tovább útján: továbbtanult, doktori végzettséget szerzett. Csillagász lett, az első magyar női csillagász. A Svábhegyi Csillagvizsgálóban kapott állást, ahol megismerkedett férjével, Detre László csillagással.

Kertész Edina könyvéből további történetet is elolvashatják a gyerekek, és kicsit bepilanthatnak a kor szokásaiba. Megtudhatják, hogy a csillagásznő Pipacs nevű kutyája gyakran volt társa munkájában, és észlelés közben is vele volt. Az égi célpontok változócsillagok, köztük a rövid periódusú változók (RR Lyrae, δ Cephei) voltak. Az olvasó szinte részt vehet a csillagvizsgáló mindennapjaiban, amikor még üveglemezre készítettek a csillagászati felvételeket. Ott lehet a csillagvizsgálóban, ahol Júlia éjjel dolgozott, észlelt, nappal pedig négy gyermekét nevelte – alvás helyett. A történelem vihara, ahogy munkahelyüket, úgy őket sem kímélte meg: a második világháborúban csodával határos módon és egy talán

tudományt szerető szovjet tiszt segítségével a könyvtár felbecsülhetetlen tartalmával együtt épen maradt.

A teljes történetet – bár biztosan sokan ismerik – nem szeretnénk elárulni. Inkább olvassák el együtt a gyerekekkel! Elöljáróban annyi, hogy a fentiekén kívül számos más apró, de kedves és tanulságos történetet is olvashatunk a könyvben, amely a tudós csillagásznő mindennapi életét mutatja be. Megismerhetjük az akkori oktatás jó oldalairól és hibáit, olvashatunk gyermekeiről, a háborúban tapasztalt nélkülözésről. A főzés, a gyermeknevelés és a tudományos munka összeegyeztetésének nehézségeiről épp úgy, mint a kemény munka gyümölcseként az eredményekről is, így a Nemzetközi Csillagászati Unió tagságról.

Nők a tudományban. Valaha ez az elképzelhetetlennek tűnő szókapcsolat ma valóság, sőt egyre egyértelműbb. Ahhoz, hogy ez így legyen, szükség volt bátor, tudós nőkre, akik nem törődtek a társadalmi elvá-

rásokkal, hanem saját útjukat járták. Ma Magyarországon már számos csillagász-nő dolgozik a tudományág több területén, és reméljük, ez a jövőben is így marad. (Napjainkban a Csillagászati Intézet kutatóinak 40%-a nő. – szerk.)

Hogyan lesz valakiből orvos, tűzoltó, gyógyszerész, tanár, mozdonyvezető? Hogyan választ valaki hivatást, hogyan lesz valakiből csillagász? Mi kell hozzá? Kitartás, elhivatottság, munka. Ebből a könyvből ezt tudhatják meg azok a szerencsés ifjú olvasók, akik kezébe kerül ez a könyv.

„Az ég nem a csillagoknál kezdődik, hanem a fűszálak hegyénél” – írja Jókai. Ezt talán a gyerekek értik a legjobban. És azt, hogy vannak álmok, melyek valóra válnak.

Kertész Edina: A lány, aki csillagász lett című műve egy sorozat része, amely magyar tudósok, művészek, írók életét mutatja be gyerekeknek (pl. Szabó Magda, Hugonnai Vilma), ezáltal egyfajta példaképet állítva nekik.

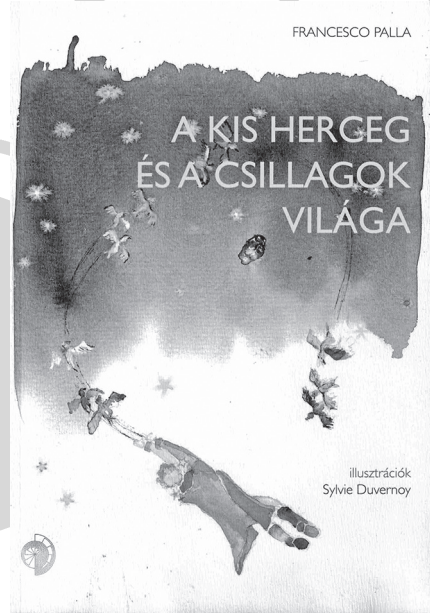
A könyv gyermekek számára érthető, egyszerű, de választékos nyelven, Bölecz Lilla kedves illusztrációival kiegészítve jelent meg, belső borítóin az égbolt csillagképes térképével, a Naphegy Kiadó gondozásában.

A Kis herceg és a csillagok világa

A Polaris Csillagvizsgáló egyik nem annyira ismert helyiségében, a konyha-raktár falán egy kép lóg a falon, amely Univerzumunk tisztántartására buzdít: a kis herceg látható rajta, amint söprögeti otthonának számító kisbolygóját az alábbi képaláírás kíséretében: „Naprendszerünk tisztán tartása mindnyájunk érdeke!” Mindenki ismeri Antoine de Saint-Exupéry szomorkás, de gyönyörű meséjét, amely, bár gyerekeknek íródott, felnőttek millióinak a szívébe is belepota magát.

A történet kis hercege nyitott szemmel és nyitott szívvel utazik a világban, és különös látásmódjával ráébredt a balesetet szenvedett pilótát azokra az igazságokra, amelyeket gyermekkorában még ismert, de idő-

vel elfelejtett. Ki ne emlékezne az elefánt emésztő óriáskígyó rajzára, amit a felnőttek egyszerűen csak barna kalapnak látnak? Vagy a bárányra a ládában, amit, vagy inkább akit akár Schrödinger „macskájának”, illetve bárányának is nevezhetnénk? A kis herceg meglátja a lehetséges valóságot, nem csak a felszínt. Utazásai és találkozásai során megismeri a világot, és szembesül a valósággal, annak minden szépségével és szomorúságával együtt.

Ez a kíváncsi kisfiú a főhőse Francesco Palla A kis herceg és a csillagok világa c. könyvének is. Az író, aki civilben asztrofizikus, felnőtt fejjel olvasta újra Antoine de Saint-Exupéry történetét. Eközben figyelt fel a kis herceget ábrázoló egyik rajzra, amelyen a szőke kisfiú kezében kardot tart, hosszú kabátot visel, a kabát vállán pedig két csillag büszkélkedik. Vajon az Ikrék vagy az Orion csillagkép Betelgeuse és Bellatrix csillagai? Lehet, hogy a történetben több a csillagászat, mint gondolnánk? Ezt a képzeletbeli alternatív történetet meséli el nekünk a szerző, és kalauza ki más lehetne, mint az ere-

deti regény török csillagásza. Ő kalauzolja a bolygónkra érkezett kisiút, aki pont olyan, mint minden más ifjú lény: mindent tudni szeretne a bennünket körülvevő világról, és kifogyhatatlan a kérdések feltevésében.

A csillagász fáradhatatlanul válaszolja meg a kisiú kérdéseit, melyek felélelik egész világegyetemünket a csillagkeletkezés-től a Földünket fenyegető kisbolygóig, és azok felfedezéséig. Megismerjük az égbolton található egyes csillagképek történetét, különös tekintettel az állatövi vagy egyéb, állatokat ábrázoló csillagképekre. Kis hercegünk mindent tudni szeretne a Kígyóról, a Sasról, a Rákról, vagy a Kosról. Hogyan kerültek az égboltra? Mi köze az aranygyapjúnak a csillagképhez? Miért olyan nevezetes a Vulpecula, a Kis Róka csillagkép, és mi az a pulzár?

Csillagásznak nem adja fel, csak mesél és mesél, kis hercegünk pedig csak kérdez és kérdez. Egyik kérdésből következik egy másik, minden válasz újabb ajtót nyit a csillagászat világába.

Hogyan történnek a felfedezések, hogyan látunk el világegyetemünk távoli tájaira? Mi az a távcső? A válasz máris a csillagászat és a távcső történetéhez repít bennünket: Galilei, tükrös, lencsés, és a csillagvizsgálók, ahol a távcsövek laknak. Nem bonyolódunk bele a részletekbe, nincsenek technikai szakszavak, bonyolult magyarázatok, csak egyszerű, képes megoldások, melyet a gyerekek rögtön megértenek.

A könyv nem más, mint a világegyetem bemutatása a gyerekeknek, egy kedves, hosszú beszélgetés közben. Minden szülő, nagyszülő, nagynéni, nagybácsi tudja, egy gyermeki kérdésre kötelező a válasz, még ha az több tíz újabb kérdést és történetet eredményez is. De hát mi más a kérdezés értelme, mint a tanulás, a megismerés? A kis herceg így tudja meg, mi is otthona, a B-612-es kisbolygó. A valóságban nem létezik, és ez nem is hivatalos kisbolygó-név. Viszont igenis létezik a (46610) Bésixdouze, amelynek elnevezése a B-612-re utal, továbbá ugyancsak létezik a Petit Prince, amely a (45) Eugenia aszteroida kísérője.

A szerző meséjébe, amely valójában egy igaz mese, beleszővi a korunkat leginkább érdeklő csillagászati témákat, a legújabb felfedezéseket is. A török csillagászon keresztül beszél nekünk Naprendszerünk vulkánjairól az Ión, a Mars óriási Olympus-hegyéről, a víz fontosságáról és az élet lehetséges létezéséről más égitesteken.

Számos téma felmerül beszélgetésük közben (fény, színképelemzés, az elemek születése, sötét anyag), és a kis herceg a csillagászat minden területéről hall barátjától. A maga egyszerű módján sommázza a hallottakat: „mindannyian a csillagok gyermekei vagyunk”!

Francesco Palla mesekönyve játékos módon, a gyermekek igényeihez és gondolatmenetéhez igazítva vezeti végig az olvasót a csillagászat világában. Nem vállalkozik enciklopédikus alaposágra, nem mélyed el egy-egy területben. Nem vállalkozik másra, „csak” arra, hogy felkeltse az ifjú olvasó érdeklődését e csodálatos tudomány iránt.

„Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis herceg. Ez a kis herceg egy parányi bolygócskán lakott, olyan parányin, hogy a bolygója alig volt nagyobb nála.”

A kis hercegnek a bolygója volt a mindenség, ahogy nekünk, földlakóknak a Föld. Mindannyian egyforma utat jártunk végig, míg tudásunk segítségével kitágítottuk világgunkat.

Francesco Palla az eredeti Kis herceg néhány illusztrációját felhasználva az eredeti mese folyamába ágyazza be történetét. A csillagászzal kapcsolatos kedves illusztrációk, melyeket Sylvie Duvernoy készített, szintén beleillenek Antoine de Saint-Exupéry világába. A tudományosan is helytálló színes rajzok biztosan arra ösztönzik a gyerekeket, hogy végigolvassák a történetet. Ha pedig eljutnak a könyv végére, nem csak egy mesével, de rengeteg tudással is gazdagabbak lesznek.

A könyv a Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont gondozásában jelent meg, Uhlár Karola fordításában.

Egy Hölgy

Polaris-felújítás

Egyesületünk immár két évtizede talált otthonra Óbudán, a Polaris Csillagvizsgálóban. Az Óbudai Szabadidőpark központi épülete még a hetvenes években épült, a kerületi nagyvállalatok támogatásával. A valamikori napközis tábor területe manapság különféle szabadidős sporttevékenységeknek ad otthont, ezekhez kapcsolódik estéről estére a csillagászat mint „szellemi sporttevékenység”.

A nagy közönségforgalom miatt időről időre ki kell festenünk azokat a helyiségeket, ahol a legtöbb látogató megfordul. A kupola, az előtér, az előadó és néhány kisebb helyiség új festést kapott, a kupolabelső minden korábbinál szebb lett, mivel a kupolát hordozó betongyűrű kissé egyenetlen felső peremét is szépen eldolgozták a szakemberek. A kupolapadló világosabb árnyalatot kapott, hogy kevésbé melegedjen fel

Zajlik a munka: festés-mázolás kívül-belül (Török Tünde felvétele)

A csillagvizsgáló lapos tetős, utoljára 1996-ban cserélték a tetőszigetelést, amely mára elhasználódott, számos ponton nagyon kellemetlen beázásokkal kellett szembesülnünk, immár évek óta. A javítgatások nem hoztak eredményt, ezért úgy döntöttünk, hogy felújítatjuk a szigetelést. A tetőszigetelés felújítása május 10-én kezdődött, és szerencsére gyorsan befejezték a munkát a szakemberek, még mielőtt megérkeztek volna a májusi esők. Így hát rögtön tesztelhetjük is a munka eredményét – megszűnnek végre a beázások!

az észlelőtér napmegfigyeléskor. A kupola félgömbjére friss fekete festékreteget került, kívülről pedig ragyogóbbak vagyunk, mint valaha, a külső héj mázolása is nagyon időszerű volt már. A terasz felé néző fal is friss festést kapott, továbbá a terasz „bódék” is le lettek mázolva. Kihasználtuk az alkalmat, és felújítottuk a Kulin-emléktáblát.

Mindez nem valósulhatott meg támogatónk nélkül, akik ez év tavaszán összesen 1 209 194 Ft adományt küldtek a felújítás céljaira. Hálásan köszönjük!

Miszer Attila